
پرده نشین دلربا
محمد صابریان

بسم الله الرحمن الرحیم

پرده‌نشین دلربا

نویسنده:

محمد صابریان

ناشر چاپی:

موسسه فرهنگی نبا

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

پرده نشین دلربا

مشخصات کتاب

سرشناسه : صابریان، محمد، ۱۳۷۲ -

عنوان و نام پدیدآور : پرده نشین دلربا / تالیف محمد صابریان.

مشخصات نشر : تهران : نبا ، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۷۴ ص.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۲۲-۷۶-۴

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق -

موضوع : مهدویت-- انتظار

موضوع : موعود گرایی

رده بندی کنگره : BP۵۱/ص۱۴پ۴ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۱۷۹۷۱۵۷

ص:۱

اشاره

مؤلف : محمد صابریان

«پرده نشین دلربا»

گردآوری و تألیف : محمد صابریان / ویراستار : عبّاس صابریان

حروفچین : مهدیه سادات دادخواه / لیتوگرافی : نور / چاپ : الوان

چاپ اول : ۱۳۸۹ / شمارگان : ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال / کد : ۱۳۰ / ۲۰۱

ناش_ر: انتشارات نب_أ / ته_ران، خیابان شریعت_ی، روبروی ملک، خیابان

شبستری، خیابان ادیبی شماره۲۶ تلفکس۷۷۵۰۶۶۰۲: _ ۷۷۵۰۴۶۸۳

شابک : ۴ _ ۷۶ _ ۸۳۲۳ _ ۹۶۴ _ ۴ - ۷۶ - ۸۳۲۳ - ۹۶۴ - ۹۷۸ :ISBN۹۷۸

ص:۲

« به نام محبوب دل ها »

ای دلربا پرده نشین و ای پرده نشین دلربا !

ای واسطه فیض الهی، ای باب خدایی که عطا به واسطه توست؛ ای خلیفه رحمان، ای حجت آخرین و ای آسمانی رهبر!

حال که هر دوشنبه و پنج شنبه نامه عمل من ودوستانم تقدیم حضور تو یگانه دوران می گردد؛ حال که هیچ ندارم جز آن چه خود عطا فرمودی؛ پس این ران ملخ را از این کمترین دوستارت پذیرا باش، ای سلیمان حشمت!

دراین مجال از زحمات دو شمع زندگانیم ــ پدر و مادر عزیزم ــ سپاس گزارم که مرا در مسیر آشنایی با ولی نعمتم امام زمان علیه السلام دلالت نمودند. هم چنین بزرگوارانی چون حاج آقا سیّد حسین حسینی و آقای دکتر سیّد محمد هادی صدر الحفّاظی که مشوّق و راهنمایم بوده اند. امید آن که خداوند آنان را خیر کثیر عطا فرماید. در پایان از جناب آقای مسعود حاجی کندی که با در اختیار گذاردن منابع از همراهی دریغ ننمودند، سپاس گزارم.

محمد صابریان

بهار ۱۳۸۸

فهرست

ص:۶

a

ص:۸

به بهانه ی مقدّمه

اشاره

ـ لزوم وجود امام

ـ لزوم شناخت امام

ص:۹

«بسم اللّه الرّحمن الرّحیم»

الحمدللّه ربّ العالمین و الصّلوه و السّلام علی سیّدنا و نبیّنا اباالقاسم محمّد و الائمّه المعصومین و لعنه الله علی اعدائهم اجمعین من الّاولین والآخرین. اللّهمّ عجّل لولیّک الفرج والعافیه والنّصر. پیرامون مقام و جایگاه امامت در امت اسلامی، بایسته است که لزوم وجود امام در هر زمان و ضرورت شناخت امام هر زمان را درقرآن، احادیث و متون اسلامی جست و جو نماییم.

لزوم وجود امام

قرآن کتابی است که هیچ رطب و یابسی وجود ندارد مگر آن که در این معجزه ی نبوی موجود می باشد. چنین منبع سرشاری نیاز به مبیّن دارد. پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله امر تبیین ثقل اکبر، به ثقل اصغر سپرده شده است. از طرفی اگر امام یا حجت در هر زمان نباشد، مردم آن زمان در روز قیامت خواهند گفت: «بر ما حق نمایانده نشد.» ولی از آن جا که خدا بر همه چیز داناست، پس برای هر زمان

حجتی قرار داده است. آدم علیه السلام اولین فردی بود که روی زمین قرار گرفت و خود پیامبر بود؛ تا آخرین نفری هم که روی زمین بماند، او هم حجت خداوند است. در احادیث گوناگون داریم که اگر دو نفر روی زمین باشند، حتماً یکی از آنان حجت الهی است. حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

«همواره روی زمین حجتی از جانب خدا خواهد بود که حلال و حرام را معرفی می کند و مردم را به راه خدا می خواند.»(۱)

و همان حضرت در جایی دیگر فرمودند :

«اگر همه ی مردم تنها به دو نفر محدود شوند، حتماً یکی از آن دو امام است.»

و اضافه فرمودند: «امام و حجّت آخرین کسی است که از دنیا می رود تا هیچ کس را بر خدا دلیل نباشد که خدا بدون حجّتی از جانب خود او را رها کرده است.»(۲)

و باز هم داریم :

«لو بقیت الارض بغیر اماماً لساخت»

«اگر حجتی الهی نباشد، زمین اهل خود را فرو می برد.»(۳)

۱- غیبت نعمانی ص ۱۹۲

۲- غیبت نعمانی ص ۱۹۶

۳- کافی جلد ۱ صفحه ۱۷۹؛ بحارالانوار، ج ۸، ص ۳۰۲

لزوم شناخت امام هر زمان

در قرآن کریم می خوانیم:

(یوم ندعوکلّ اناس بامامهم)(۱)

(روزی که هر گروه از مردمان را با پیشوایانشان می خوانیم.)

در این دنیا همگان کسی را الگو و پیشوای خود قرار داده اند. عدّه ای شخصیتی مانند امیرالمومنین علیه السلام وعدّه ای به دنبال معاویه! طبیعی است که افراد خود را به شکل و قیافه ی الگوی خویش در می آورند. منش و روش زندگی، ایده ها وآرمان ها، اعتقادات و هر آنچه الگو رادر نظر فرد الگو ساخته است، همگی سرمشق زندگی می گردند. به راستی اینان می دانند که در قیامت هرکس با آنچه دوست دارد، محشور می شود؟! حال ما که امام زمان عجل الله تعالی فرجه را دوست می داریم، اگر بخواهیم ایشان را الگو قرار دهیم، باید به خوبی بشناسیم و نیک پیروی و اطاعت نماییم. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

«من مات ولم یعرف امام زمانه مات میته جاهلیه»

(هرکه بمیرد و امام زمان خود را نشناسد، به مرگ جاهلیت مرده است.)

مرگ جاهلیت یعنی چه؟!

یعنی این که عقاید زمان جاهلیت را دارد و از اصل اسلام بی خبر است. یعنی کافر است. دوران جاهلیت در

ص:۱۳

۱- اسراء: ۷۱

اعراب به بـدترین دوران هـا معروف است. پس مرگ جـاهلیت یعنی مرگ دوران جـاهلیت؛ یعنی بویی از اسـلام به مشـام وی نرسـیده است. چراکه شناخت امام زمان و پیروی از او یعنی ورود به حریم امن الهی. چون ایشان باب الله هستند و برای رسیدن به خدا و حریم امن الهی باید از این در مطمئن وارد شد. «اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ظلت عن دینی»

خداوندا! وجود امام زمان ــ حضرت مهدی علیه السلام ــ را از جمله بلیّات محفوظ بدار و شناخت حضرتش را ارزانی ما فرما تا به ضلالت و گمراهی نیفتیم!

آمین

محمّد صابریان

بهار ۱۳۸۸

ص:۱۴

فصل اول: پرده نشین در کتب ادیان

اشاره

ـ زبور

ـ عهد عتیق

ـ کتب مقدسه هندیان

ـ عهد جدید

ـ منابع زرتشتیان

ـ قرآن

ص:۱۵

بحث راجع به منجی عالمیان، پسر انسان، ویشتو و یا حضرت بقیه الله در میان ادیان بسیار جدّی است و حتّی آنان که هیچ کس را به عنوان پروردگارشان نمی شناسند، امیدوارند تا کسی بیاید و عدل را برپا کند.

به عنوان مثال: جالب است که در مرکز شرک، محصولی تولید می شود به نام ZORO. این شخصیت خیالی کسی است که در میان مردم زندگی می کند و کسی وی را نمی شناسد. مردم مظلوم رایاری می کند و هیچ پاداشی نمی گیرد. هدف از مثال فوق بیان این مطلب است که انتظار نجات دهنده و یاری رسان در فرهنگ ها و ملل مختلف مطرح می باشد. حال به کتب دینی مذاهب روی می آوریم تا با عقاید آن ها نسبت به ساحت قدس منجی آشنا شویم.

الف: زبور

در زبور حضرت داوود علیه السلام که به نام مزامیراست، نویدهایی راجع به ظهور حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه

آمـده است. جـالب این است که هرچه در قرآن از قـول زبور آمـده است، عینـاً در زبور موجود بوده، تحریف نشـده است. در زبور چنین آمده است:

«زیرا که شـریان منقطع خواهند شد و امّا منتظران خداوند وارث زمین خواهند شد، هان! بعد از اندک زمانی شریر نخواهد بود، در مکانش تأمل خواهی کرد و نخواهد بود و امّا حلیمان وارث زمین خواهند شد... زیرا که بازوان شـریر شکسته خواهد شد و امّا صالحان را خداوند تأیید ۲می کند و خداوند روزهای کاملان را می داند و میراث آنها خواهد بود تا ابد الآباد.»(۱)

و در فصلی دیگر می فرماید :

«... قوم هـا به انصاف داوری خواهـد کرد. آسـمان شادی کنـد و زمین مسـرور گردد. دریا و پری آن، غرش نماینـد؛ صـحرا و هرچه در آن است، به وجـد آیـد. آن گاه تمام درختان جنگل ترنّم خواهنـد نمود به حضور خداوند. زیرا که می آید، زیرا که برای داوری جهان می آید. ربع مسکون را به انصاف داوری خواهد کرد و قوم ها را به امانت خود.»(۲)

این که نویدهای ظهور حضرت بیش از ۳۵ بخش از ۱۵۰ بخش مزامیر را به خود اختصاص داده، نشان از

۱- کتاب مزامیر، مزمور ۳۷ بندهای ۹ _ ۱۲ و ۱۷ _ ۱۸

۲- کتاب مزامیر، مزمور ۹۶ بندهای ۱۰ _ ۱۳

اهمّیّت مطلب می باشد.

ب _ حضرت مهدی علیه السلام در عهد عتیق (تورات و ملحقات آن)

در «سفر پیدایش» چنین می خوانیم :

۱_«خداوند بر ابراهیم ظاهر گشته و گفت: «به ذریت تو این زمین را می بخشیم، تمام این زمین راکه می بینی، به تو و ذریت تو تا ابد خواهم بخشید... به سوی آسمان بنگر و ستارگان را بشمار، هرگاه توانی آن ها را شمرد...... ذریت تو نیز چنین خواهد بود..... من هستم یهوه که تو را از کلدانیان بیرون آوردم تا این زمین به ارثیت تو بخشم.»(۱)

۲_«نام تو ابراهیم خواهد بود زیرا که تو را پدر امّت های بسیار گردانیدم. تو را بسیار بارور نمایم وامّت ها از تو پدید آوردم و پادشاهان از تو به وجود آیند و عهد خویش رادر میان خود و تو و ذریّت بعد از تو استوار گردانم. که نسل بعد نسل، عهد جاودانی باشد.... امّا در خصوص اسماعیل تو را اجابت فرمودم. اینک او را برکت داده، بارور گردانم و او را بسیار کثیر گردانم. ۱۲ رئیس از وی پدید آیند وامّتی عظیم از وی به وجود آوردم.... از ابراهیم امّتی بزرگ و زورآور پدید خواهد آمد و جمیع امّت های جهان از او

۱- فصل ۱۲ بند ۷ و فصل ۱۳ بند ۱۵ و فصل ۱۵ بندهای ۵ _ ۸

برکت خواهند یافت.»(۱)

۳_ «و در آن زمان میکائیل امیر عظیمی که برای پسران قوم تو (خطاب به حضرت دانیال) ایستاده است، خواهد برخاست .... و بسیاری از آن ها که در خاک زمین خوابیده اند، بیدار خواهند شد... و آن ها که بسیاری را به راه عدالت رهبری می نمایند، مانند ستارگان خواهند بود تا ابدالآباد. امّا تو ای دانیال! کلام را مخفی دار و کتاب را تا آن زمان مهر کن. بسیاری به سرعت تردد خواهند نمود.... خوشا به حال آن ها که انتظار کشند!»(۲)

۴_ «اگرچه تأخیر نماید، برایش منتظر باش؛ زیرا که البتّه خواهد آمد و درنگ نخواهد کرد... بلکه جمیع امّت ها را نزد خود جمع می کند و تمامی قوم ها را برای خویشتن فراهم می آورد.»(۳)

نظر به این که متن نویدها گویا بود، توضیحی ندادیم و برای اختصار به نمونه های یاد شده، اکتفا کردیم؛ برای توضیح بیشتر می توانید در «عهد عتیق» به کتاب های اشعیاء نبی (فصل ۱ و ۴۵) زکریّای نبی (فصل ۱۴) صفنیاء نبی (فصل ۳) سلیمان نبی (فصل ۲) حجی نبی (فصل ۲)

ص:۲۰

۱- سفر پیدایش فصل ۱۷ بندهای ۵ _ ۸ و ۲۰، فصل ۱۸ بند ۱۹

۲- کتاب دانیال نبی فصل ۱۲ بندهای ۱ _ ۵ و ۱۰ _ ۱۳

۳- کتاب حقوق نبی فصل ۲ بندهای ۳ _ ۵

اول سموئیل (فصل ۲) دوم سموئیل (فصل ۱۲ و ۲۳) و خرقیال نبی (فصل ۲۱) مراجعه کنید.

ج _ حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه در کتب مقدسه ی هندیان

این بررسی در کتاب های مقدسه ای که در میان هندیان به عنوان کتاب های مقدسه شناخته شده و آورندگان آن ها ادعای پیامبری داشته اند، صورت گرفته است. ما این کتاب ها را به عنوان کتاب های آسمانی قبول نداریم و پیامبرانشان را هم به عنوان پیامبر نمی پذیریم ولی چون می خواهیم جهانی بودن این عقیده را اثبات کنیم، به این کتاب ها رجوع می کنیم. ان شاء الله خدا راه راست را به همه نشان دهد. در زیر، متن چند کتاب مقدسه هندویان آمده است :

۱_ در کتاب «باسک» چنین نوشته است :

«دور دنیا تمام می شود به پادشاه عادلی درآخرالزمان که پیشوای ملائکه و پریان و آدمیان باشد و حق و راستی با او باشد. و آنچه در دریا و زمین ها و کوه ها پنهان باشد، همه را به دست آورد واز آسمان ها و زمین آنچه باشد. خبر می دهد؛ واز او بزرگتر کسی به دنیا نیاید.»

۲_ درکتاب «شاکمونی» نوشته :

«پادشاهی و دولت دنیا به فرزند سید خلایق در دو

جهان «کشن»(۱) تمام شود و کسی باشد که بر کوه های مشرق

و مغرب دنیا حکم براند و فرمان کند و بر ابرها سوار شود و فرشتگان کارکنان او باشند و جن و انس در خدمت او شوند و از «سودان» که زیرخط استواست تا سرزمین «تسعین» که زیر قطب شمال است و ماوراء بحار را صاحب شود و دین خدا زنده گردد و نام او ایستاده باشد. و خداشناس باشد.»

۳_ در یکی از کتاب های مقدسه به نام «ریک ودا» چنین آمده :

«ویشتو» در میان مردم ظاهر می گردد .... او از همه کس قوی تر و نیرومندتر است .... در یک دست «ویشتو» شمشیری بمانند ستاره ی دنباله دار و در دست دیگر انگشتری درخشنده دارد. هنگام ظهور وی، خورشید وماه تاریک می شوند و زمین خواهد لرزید.»(۲)

۴_ در کتاب «دید» از کتب مقدسه آمده :

«پس از خرابی دنیا، پادشاهی در آخرالزّمان پیدا می شود که پیشوای خلایق باشد و نام او «منصور»(۳) باشد.

تمام عالم را بگیرد و به دین خود آورده و همه کس را از مؤمن و کافر بشناسد و هر چه از خدا بخواهد، بیاورد.»

۱- «کشن» در لغت هندی یعنی: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۲- ریك ودا، ماندالای ۴ و ۱۶ و ۲۴

۳- منصور یکی از القاب حضرت مهدی علیه السلام

۵ _ در کتاب «وشن جوک» چنین می خوانیم :

«سرانجام دنیا به کسی برگردد که خدا را دوست دارد واز بندگان خاص او باشد و نام او فرخنده و خجسته باشد.»(۱)

۶_ همچنین در کتاب «دادتک» _ از کتب مقدسه برهمائیان _ آمده: «بعد از آن که مسلمانی به هم رسد، درآخرالزّمان، و اسلام در میان مسلمان از ظلم ظالمان و فسق عالمان و تعّدی حاکمان و ریای زاهدان و بی دیانتی امینان و حسد حاسدان برطرف شود و به جز نام از آن چیزی نماند.... دست حق برآید. و جانشین آخر «محتاطا»(۲)

ظهور کند و مشرق و مغرب عالم را بگیرد و بگردد همه جا ... و خلایق را هدایت کند.»

۷_ در کتاب «پاتیکل» نوشته است:

«چون مدت روز تمام شود، دنیای کهنه نو شود و زنده گردد و صاحب ملک تازه پیدا شود، از فرزندان در پیشوای جهان، یکی ناموس آخر الزمان و دیگر وصی بزرگ تر وی که «پشن»(۳) نام دارد و نام آن صاحب الملک تازه «راهنما»(۴)

۱- فرخنده و خجسته در عربی یعنی محمد و محمود صلی الله علیه و آله

۲- محتاط در زبان هندی یعنی: محمد (ص)

۳- پشن به زبان هندی یعنی: علیّبن ابی طالب علیه السلام

۴- راهنما یعنی: هادی و مهدی

است؛ به حق پادشاه شود و خلیفه «رام»(۱) باشد و حکم

براند و او را معجزه بسیار باشد.» در کتاب «شابوهرگان» ـ کتاب مقدس مانویه ـ ترجمه ی «مولر» نام «خرد شهر ایزد» آمده که باید در آخر الزمان ظهور کند و عدالت را در جهان بگستراند. همچنین در تعالیم مانی از مرد عظیمی بحث شده که دوازده جانشین دارد و به وسیله ی آن ها ارواحی که شایستگی دارند، به بهشت می روند.

د ـ حضرت مهدی علیه السلام در عهد جدید (اناجیل و ملحقات آن)

در انجیل برنابا نویدهای حضرت مهدی علیه السلام به صراحت آمده است؛ ولی به این که مسیحیان آن را معتبر نمی دانند در این جا فقط نویدهای موجود در اناجیل معتبر را آوردیم :

۱ـ «همچنان که برق از مشرق ساطع شده تا به مغرب ظاهر می شود، ظهور پسر انسان نیز چنین خواهد شد.... آن گاه علامت پسر انسان در آسمان پدید گردد و در آن وقتی جمیع طوایف زمین سینه زنی کنند و پسر انسان را ببینند که بر ابرهای آسمان با قوّت و جلال می آید.... آسمان و زمین زایل خواهد شد. امّا سخن من هرگز زایل نخواهد شد. امّا از آن روز و ساعت هیچ کس اطلاع ندارد حتّی ملائکه

۱- رام به زبان ساسنکریتی، نام خداست

آسمان، جز پدر من و بس.... لذا شما نیز حاضر باشید، زیرا در ساعتی که گمان نبرید، پسر انسان می آید»(۱) در کتب

اناجیل ،پسر انسان همان مهدی زهرا ۸ است.

۲ــ «امّا چون پسر انسان در جلال خود با جمیع ملائکه مقدس خود آید، آن گاه بر کرسی جلال خود خواهد نشست و جمیع امّت ها در حضور او جمع شوند و آن ها را از همدیگر جدا می کنند. به قسمی که شبان میش ها را از بزها جدا می کند.»(۲)

۳ــ «آن گاه پسر انسان را ببینند که با قوّت و جلال عظیم بر ابرها می آید، درآن وقت فرشتگان خود را از جهات اربعه، از انتهای زمین تا به اقصای فلک فراهم خواهد آورد.»

۴ــ «کمرهای خود را بسته، چراغ های خود را افروخته بدارید و شما مانند کسانی باشید که انتظار آقای خود را می کشند که چه وقت از عروسی مراجعت کند تا هر وقت آید و در را بکوبد، بی درنگ برای او باز کنند. خوشا به حال آن غلامان که آقای ایشان چون آید، ایشان را بیدار یابد..... گمان نمی برید سپر انسان می آید؟»(۳) کلمه ی پسر انسان در

انجیل ۸۰ مرتبه آمده است که ۳۰ مورد را به حضرت

ص:۲۵

۱- انجیل متی فصل ۲۴ بندهای ۲۷ و ۳۰ و ۳۵ ــ ۳۷ و ۴۵

۲- انجیل متی فصل ۲۵ بندهای ۳۱ و ۳۲

۳- انجیل لوقا فصل ۱۲ بندهای ۳۵ و ۳۶ و به همین مضمون فصل ۲۱بندهای ۲۷ و ۳۳ ــ ۳۷

عیسی علیه السلام نسبت داده اند و بقیه موارد به آن کس که در آخرالزّمان می آید و جهان را از ظلم وجور نجات می دهد، تأویل نموده اند.(۱)

ه _ حضرت مهدی علیه السلام در منابع زرتشتیان

۱_ در کتاب «زند» که از کتب مقدّسه زرتشتیان است، پس از آن که پیرامون شیوع فساد و ... در آخر الزّمان مطالبی را عنوان نموده و گوشزد می کند که غالباً قوت و شوکت با اهریمنیان خواهد بود، می گوید:

«آن گاه از طرف اهورا مزدا به ایزدان یاری می رسد؛ پیروزی بزرگ از آن ایزدان می شود و اهریمن ها را منقرض می سازند.... بعد از پیروزی ایزدان و بر انداختن تبار اهریمنان، عالم کیهان به سعادت اصلی خود رسیده، بنی آدم بر تخت نیک بختی خواهند نشست....»

۲_ «جاماسب » در کتاب معروف خود «جاماسب نامه» از زرتشت نقل می کند: «از فرزندان دختر پیغمبر که خورشید جهان او شاه زمان نام دارد، کسی پادشاه شود در دنیا به حکم یزدان که جانشین آخر آن پیغمبر باشد.»

۱- علاقمندان برای مطالعه بیشتر می توانند به کتب انجیل یوحنا(فصل ۱۲ _ ۱۷) و همچنین به مکاشفه ی یوحنا (فصل ۱۹) و رساله ی دوم پطرس(فصل ۳) مراجعه کنند. چرا که نویدهای جامع و جالبی پیرامون‌نبی اکرم صلی الله علیه و آله و حضرت مهدی علیه السلام در این فصول به چشم می خورد.

۳ـ باز در «جاماسب نامه» می خوانیم: «مردی بیرون آید از زمین تازیان از فرزندان هاشم مردی بزرگ سر و بزرگ تن و بزرگ ساق و بر دین جد خویش باشد، با سپاه بسیار روی به ایران نهد و آبادانی کند و زمین را پر داد کند.»

۴ـ جاماسب در تعالیم خود می گوید: «پیامبر عرب آخرین فرستاده است که از میان کوه های مکّه ظاهر شود... از فرزندان پیامبر، شخصی در مکّه پدیدار خواهد شد که جانشین آن پیامبر است و پیرو دین جدّ خود می باشد... از عدل او گرگ با میش آب می خورد و همه ی جهان به آئین مهرآزمای (محمّد) خواهند گردید.» خوانندگان عزیز برای اطلاعات بیشتر می توانند به کتاب بهمن یشت و در بخش «گاتها» که یکی از بخش های چهارگانه ی «اوستا» است، در صفحات ۲۴ و ۹۸ و در «زند» و «هوهومن یسن» و «سینا» فصل های ۳ و ۱۲ و ۱۶ و..... مراجعه کنند.

وـ قرآن

در قرآن آیات بسیاری پیرامون حضرت مهدی علیه السلام می باشد که در کتاب «المحجه فی مانزل فی القائم الحجه» توسط علّامه سیّد هاشم بحرانی جمع آوری شده است. شمار این آیات به ۱۲۰ آیه می رسد امّا پس از آن نویسنده کتاب «معجم الاحادیث الامام المهدی علیه السلام » در جلد پنج ادعا می کند که این آیات به دویست و شصت و پنج

می رسد و این ادعا مطابق واقع قرار می گیرد.

در این باره فقط شیعه نیست که در قرآن تأویل بعضی از آیات را به حضرت نسبت می دهد بلکه بعضی از علمای سنّی مذهب هم چنین می گویند. مثلاً: شیخ سلیمان قندوزی حنفی در جلد سوم کتاب «ینابیع المودّه» بابی را به «مهدویت درقرآن» اختصاص داده و پنجاه و پنج آیه را که مربوط به حضرت بوده، بیان نموده است.

۱ـ (هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدّین کله ولو کره المشرکون).(۱)

ابوعبدالله گنجی در کتاب «البیان فی اخبار صاحب الزمان علیه السلام » می گوید: «و امّا بقای مهدی، پس به تحقیق در کتاب و سنّت آمده است، امّا کتاب پس به تحقیق سعیدبن جبیر در تفسیر قول خداوند عزوجل (لیظهره علی الدین کله ولوکره المشرکون)گفته است: «هو المهدی من عتره فاطمه علیها السلام »(۲)

در تفسیر قرطبی می گوید: «روایت شده که تمام پادشاهان بر سراسر دنیا چهار نفر می باشند؛ دو مؤمن و دو کافر، مؤمنان سلیمان بن داوود و اسکندر و کافران نمرود و

۱- توبه: :۳۳ (اوست آن که فرستاد پیامبر خود را به هدایت و دین حق تاآن را بر هر دینی غالب کند اگر چه مشرکان کراهت داشته باشند.)

۲- البیان فی اخبار صاحب الزّمان علیه السلام صفحه ی ۵۲۸ و مصادر دیگر عامه

بُختُنَّصـر و از این امّت، دنیـا را پادشـاه پنجمی مالـک خواهـد شـد؛ به دلیل آیه شـریفه ی «لیظهره علی الـدین کله» و او مهـدی است.»(۱) و در کتب شیعه مثل کافی و کمال الدّین و

غیر این دو نیز قریب به این تفسیر آمده است.»(۲)

۲ـ «و نرید ان نمن علی الذین استضعوافی الارض ونجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین»(۳)

امیرالمؤمنین علیه السـلام فرمودنـد: «دنیـا پس از رو گردانی هـا و هوشـیاری خود به مـا رو می آورد، ماننـد مهربـانی مـاده شتر ناسازگار برفرزند خود، و بعد از آن آیه فوق را تلاوت کرد.(۴)

۱- الجامع الاحکام القرآن، ج ۱۱، ص ۴۸

۲- الکافی، ج ۱، ص ۴۳۲؛ کمال الدّین و تمام النّعمه، ص ۶۷؛ الاعتقادات،ص۹۵، تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۸۷ و مصادر دیگر شیعه

۳- قصص :۵ «و اراده داریم که منّت بگـذاریم به کسانی که در زمین ضعیفشـمرده شدنـد و آنان را پیشوایان قرار دهیم و آنان را وارثین قرار دهیم.»

۴- نهج البلاغه شماره ۲۰۹ از حکمت های حضرت و دلایل الامامه ص ۴۵۰ و ینابع المودّه ج ۳، ص ۲۷۲.

فصل دوم: پرده نشین در بیان ائمه هدی

اشاره

احادیث علوی

تا

بیانات مهدوی

ص:۳۱

با اندکی جست و جو در کتاب های حدیثی، با سخنان گهرباری از ائمه معصومین : پیرامون وجود مقدّس حضرت ولی عصر ارواحنافداه مواجه می شویم. بعضی از این احادیث به سلسله نسب آن حضرت اشاره می نمایند و برخی به شرایط ظهور؛ تعدادی به جهان پس از ظهور و بعضی دیگر به چگونگی آمادگی شیعه برای قیام آن حضرت و... در این فصل به برخی از این بیانات سراسر علم و یقین اشاره می نماییم.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام

شیخ صدوق از طریق امام رضا علیه السلام از پدر خویش، از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام چنین نقل می کند که حضرتش به امام حسین علیه السلام می فرمایند :

«نهمین از فرزندان تو ای حسین، قائم به حق، ظاهر کننده ی دین و گستراننده ی عدل، خواهد بود.»

حضرت اباعبدالله از پدر می پرسند:

«ای امیرمؤمنان! آیا چنین امری واقع گردد؟»

مولاـ فرمودنـد: «آری، سوگنـد به همان خـدایی که محمّـد را برانگیخت و او را بر تمام مخلوقات خویش مبعوث فرمود، چنین امری واقع خواهـد گردیـد؛ ولی پس از حیرت و غیبتی که در آن حیرت و غیبت بر دین خود باقی نخواهـد مانـد مگر اخلاص پیشگانی که روح یقین را به همراه دارند؛ آنان که خدای متعال پیمان ولایت را از آنان گرفته و در قلوبشان ایمان را نوشـته و به روحی از خود تأییدشان فرموده است.»

قسمتی از وصیّت حضرت به امام حسن علیه السلام :

«ابا محمّـد! نزدیک آی و بر من نماز بگزار و هفت تکبیر بگوی! بـدان که گفتن هفت تکبیر پس از من، بر احـدی روا نخواهد بود(۱) مگر مردی که در آخرالزّمان خروج کند و نام

وی «قائم مهدی» باشد که از فرزندان برادرت حسین است. او همان کسی است که کجی حق را راست خواهد نمود.»

حضرت امام حسن علیه السلام

«آیا نمی دانید که هیچ یک از ما ائمه نیست مگر آن که در بیعت طغیانگر زمانه اش واقع گردیده است؟ جز آن

۱- نماز میّت دارای پنج تکبیر است و بیش تر از پنج تکبیر جایز نیست مگربرای افراد خاصّ.

قائمی که روح الله عیسی بن مریم پشت سر او نماز می خواند؛ آن کسی که خدای تعالی ولادت او را مخفی و شخصش را غایب داشته تا آن که بیعت احدی از طغیانگران بر گردنش نباشد. او نهمین فرزند برادرم حسین علیه السلام و فرزند سیّده ی کنیزان است. خدای تعالی عمر او را در غیبتش طولانی گرداند. آن گاه وی را به قدرتش به صورت جوانی که عمرش کمتر از چهل سال به نظر آید، ظاهر فرماید. این برای آن است که مردمان بدانند خدای متعال بر همه چیز تواناست.»(۱)

حضرت امام حسین علیه السلام

به مردی از قبیله ی همدان فرمودند:

«قائم این امّت نهمین فرزند من است. اوست صاحب غیبت و همان کسی است که میراثش را ــ در حالی که زنده می باشد ــ تقسیم می کند.»(۲)

در کتاب «عقد الدّرر» آمده :

«وقتی که مهدی قیام نماید، مردم وی را انکار می کنند؛ چرا که به صورت جوانی به سوی آنان برگردد و حال آن که مردمان گمان برند که او پیرمردی سالخورده است.»

۱- بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۳۲

۲- بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۳۳

حضرت سجّاد علیه السلام

در کمال الـدّین آمده: «آن گاه غیبت به دوازدهمین وصـی از اوصـیاء رسول خدا و ائمه پس از پیامبر ادامه یابد. و ای ابوخالد! اهـل روزگـار امـامت او که منتظر ظهورش باشـند، برتر از اهـل تمام زمان ها می باشـند؛ زیرا که خـدای تعالی از عقل و فهم و معرفت آن مقـدار به آنـان عنـایت فرموده که غیبت او برای ایشـان به منزله ی حضور است. خـدای تعـالی آنـان رادر آن زمان منزلتی ماننـد منزلت مجاهـدینی که بـا شمشـیر در خـدمت رسول خـدا مجاهـده نموده انـد، عنایت فرموده است. آنان مخلصان واقعی و شیعیان حقیقی ما هستند که مردم را آشکار و پنهان به خدا دعوت می کنند.»

در همان کتاب آمده :

«در قائم از ما خانواده، سـنّت هایی از انبیاء است؛ سـنّتی از حضرت آدم علیه السلام پدر ما، سنّتی از نوح علیه السلام و سنّتی از حضـرت ابراهیم علیه السـلام و سـنّتی از حضـرت موسی علیه السـلام و سنّتی از حضرت عیسی علیه السلام و سنّتی از حضرت ایوب علیه السـلام و سـنّتی از حضـرت محمد صلی الله علیه و آله . از حضرت آدم و نوح : طول عمر و از حضرت ابراهیم علیه السـلام مخفی بـودن ولاـدت و گـوشه گیری اش از مردم و از موسـی علیه السـلام خـوف و تقیّه است و از عیسـی علیه السـلام اختلاف مردم درباره اش و از ایوب علیه السـلام و گشایش پس از بلا و ناراحتی و از حضـرت خاتم انبیاء صـلی الله علیه و آله خروج با شمشیر.»

ص:۳۶

حضرت باقر علیه السلام

در کتاب «کمال الدین» از ابوالجارود نقل شده است که امام باقر علیه السلام فرمودند: «ابوالجارود» وقتی که روزگار بگردد و مردم گویند: «قائم از دنیا رفت و یا هلاک شد و در کدام سرزمین به سر برد؟» و جوینده ی او گوید: «چگونه قائم موجود است و حال آن که باید استخوان هایش پوسیده شده باشد؟!» در این هنگام به آمدنش امیدوار باشید. وقتی ندای وی را شنیدید، به سویش بروید؛ حتّی اگر لازم باشد با دست و پا روی یخ بخزی.»

حضرت صادق علیه السلام

در کتاب «کمال الدین» ازصفوان بن مهران نقل شده که امام صادق علیه السلام فرمودند:

«آن کس که همه ی ائمه را قبول داشته باشد، حضرت مهدی علیه السلام را انکار نماید، مانند کسی است که به همه ی انبیاء اقرار نموده، نبوّت محمد صلی الله علیه و آله را انکار نماید. به ایشان عرض کردم: ای فرزند رسول خدا! مهدی کیست؟ از فرزندان شماست؟

حضرت فرمودند: پنجمین فرزند از نسل هفتمین است، از شما غایب می شود.»(۱)

ص:۳۷

۱- کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۳.

حضرت کاظم علیه السلام

بر امام کاظم علیه السلام داخل شدم و عرض کردم: «ای فرزند پیامبر! آیا شما قائم به حق هستید؟» فرمودند: «من قائم به حق هستم ولی آن قائمی که زمین را از دشمنان خدا پاک و از عدل و داد آکنده می سازد، همان گونه که از ظلم و جور پر شده باشد، پنجمین فرزند من است. او را غیبتی طولانی است که از بیم جانش واقع می شود. در آن غیبت اقوامی مرتد گردیده، گروهی ثابت قدم باقی می مانند.» آن گاه فرمودند: «خوشا بر احوال شیعیان ما که متمسّک به ریسمان ولایت ما در غیبت قائم می باشند! آنان که بر دوستی ما و بیزاری جستن از دشمنانمان ثابت قدم اند. آنان از ما هستند و ما از آنان هستیم. خشنودند که ما ائمه ی آنان باشیم و ما نیز از این که شیعه ی ما باشند، راضی هستیم. خوشا بر حال آنان! سوگند به خدا که آن ها در روز قیامت هم درجه ی ما خواهند بود.»(۱)

حضرت رضا علیه السلام

در کمال الدین از اباصلت نقل شده که عرض کرد:

«علامت قائم از شما در وقت ظهور چیست؟ امام رضا علیه السلام فرمودند: علامت او آن است که دارای عمری طولانی

۱- کمال الدّین به نقل از یونس بن عبدالرحمان

است ولی بـا طراوت و شـاداب و در سن جوانی به نظر می آیـد تـا جـایی که بیننـده ی وی گمان می برد که سنّ او چهل سال بلکه کمتر است. از علامات او آن است که به گذشتن روزها و شب ها پیر نمی شود تا زمانی که وعده اش فرا رسد.»

حضرت جواد علیه السلام

حضـرت عبدالعظیم حسـنی می گوید: «بر آقایم امام جواد، حضـرت محمّدبن علی علیه السـلام وارد شدم. در نظر داشتم که از قائم سؤال کنم که آیا خود ایشاننـد و یا دیگری؟» ایشان ابتدا به سـخن کرده، فرمودند: «ای ابا قاسم! قائم از ما مهدی است، به هنگام غیبتش او را انتظار کشیدن واجب است و به هنگام ظهورش اطاعتش نمودن، او سومین از فرزندان من است.....»(۱)

حضرت هادی علیه السلام

«امـام پس از من، فرزنـدم حسن است و پس از حسن، فرزنـدش قـائم یعنی همـان کس که زمین را از عـدل و داد پر می کنـد، همان گونه که از ظلم و جور پر شده باشد.»(۲)

۱- بحارالانوار، ج ۵۱

۲- کمال الدّین، ج ۲، ص ۳۸۳

حضرت عسکری علیه السلام

حضرت امام عسکری علیه السلام وارد زندان شدند. من آن حضرت را می شناختم به من فرمودند: از سن تو ۶۵ سال و یک ماه و دو روز می گذرد. من کتاب دعایی داشتم که در آن تاریخ تولّدم نوشته شده بود. در آن کتاب دعا نگریستم، دیدم همان گونه است که ایشان فرمودند.

حضرت اضافه فرمودند: «آیا صاحب فرزندی هستی؟» عرض کردم: «نه.» حضرت دعا کردند: «خدایا به او فرزندی روزی فرما که یاور او باشد. فرزند، خوب یاوری است.» آن گاه حضرت عسکری علیه السلام به این شعر تمثّل بخشید: «آن کس که صاحب فرزندی است، وقتی به او ظلمی شود، فرزندش دادخواهی می کند. ذلیل و درمانده کسی است که پشت و پناهی ندارد.» راوی می گوید: «من به ایشان عرض کردم: آیا شما خود فرزندی دارید؟» فرمودند: «آری واللّه مرا فرزندی خواهد بود که زمین را از عدل پر سازد، ولی در حال حاضر فرزندی ندارم. سپس به این دو بیت تمثّل جستند: «شاید روزی مرا بینی که گویی شیران یال انبوه، گرد مرا گرفته اند.»(۱)

ص:۴۲

۱- بحارالانوار به نقل از کتاب خرائج به نقل از عیسی بن صبیح

حضرت مهدی علیه السلام

قال المهدی علیه السلام :

«و بی یدفع الله عزّوجلّ البلاء عن اَهلی و شیعتی»(۱)

(و خداوند به سبب من از خاندان و شیعیانم بلا را دور می گرداند.)

و باز آن گل سرسبد عالم وجود فرمودند :

«انا غیر مهملین لمراعاتکم و لاناسین لذکرکم»(۲)

(همانا در رعایت حال شما کوتاهی نمی کنیم و یاد شما را از خاطر نمی بریم.)

و چه خوب است که ما هم حداقل صبح ها سلامی به آن امام همام عرضه داریم.

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰

۲- بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۵

فصل سوم: در انتظار پرده نشین

اشاره

فضیلت انتظار

ارزش منتظران

ص:۴۵

انتظار یعنی چه؟ انتظار برای چه کسی؟ منتظر کیست؟ صفات منتظر چیست؟

از جمله وظایف مهم شیعیان در زمان غیبت، انتظار فرج است.

قال الجواد علیه السلام

«افضل اعمال شیعتنا انتظار الفرج»

(با ارزش ترین اعمال شیعیان ما انتظار فرج است.)

حال معنای انتظار، صفات منتظران و ثواب و بهره ی آنان از انتظار را بیان می کنیم و خود را با این معیارها می سنجیم تا ببینیم چه قدر به تعالیم اسلام نزدیک هستیم.

انتظار یعنی چه؟ انتظار از نظر اسلام یعنی انسان پیوسته چشم به راه روزی باشد که هدف و مقصود نهایی خدایی برآورده شود. و روزی فرا رسد که انسانیّت از یک زندگانی عادلانه ی کامل، تحت رهبری و زعامت حضرت بقیه اللّه علیه السلام برخوردار باشد.

انتظار فرج یک اعتقاد عمومی است. انتظار فرج کسی

ص:۴۷

که می آید و جهان را پر از عدل و داد می کند و جهان را از مرداب غفلت رها می سازد، برای همه ی مردمان است؛ امّا هرکس طوری فکر می کند؛ بعضی ها افسانه ای و بعضی دینی!

«گلد زیهر» خاور شناس و یهودی متعصّب، در مورد جنبه ی عمومی و جهانی انتظار اقوام مختلف برای ظهور یک منجی بزرگ می گوید:

«اعتقاد به بازگشت و ظهور منجی موعود، اختصاص به اسلام ندارد... پندارهای مشابهی را می توان در میان اقوام دیگری نیز به فراوانی یافت... بنابر اعتقاد هندوئیسم، «ویشتو» (در حالی که بر اسبی سفید سوار است و شمشیری از شعله ی آتش به دست دارد) در پایان دوره ی کنونی جهان به عنوان «کال کن» ظاهر خواهد شد و سرزمین آریا را، از دست ستمگران غاصب ــ اقوام فاتح مسلمان ــ رهایی خواهد بخشید. در میان اقوام «مغول» تا امروز (۱۹۱۰ میلادی) این عقیده شایع است که «چنگیز خان» پیش از مرگ خود، وعده کرده است که در هشت یا نه قرن دیگر باز خواهد گشت و مغولان را از زیر یوغ چینیان نجات خواهد داد... در میان اقوام شرقی و غربی، حتّی در میان سرخ پوستان آمریکا، پندارهای مشابهی درباره ی بازگشت یا ظهور منجی موعود پدید آمده است.»(۱)

۱- از سخنرانی های گلدزیهر درباره ی اسلام در سال ۱۹۱۰

ما سابقه ی این اشتیاق دیرین را در میان پیروان ادیان بزرگ پی می گیریم :

قاموس کتاب مقدس درباره ی شیوع این اشتیاق در میان قوم یهود می نویسد :

«عبرانیان منتظر قدوم مبارک مسیح نسلاً بعد نسل بودند و وعده ی آن وجود مبارک... مکرراً در زبور و کتب انبیاء، علی الخصوص در اشعیاء داده شده است. تا وقتی که «یحیی تعمید دهنده» آمده، به قدوم مبارک وی بشارت دهد. لیکن یهود، آن نبوات را نفهمیده، با خود همی اندیشد که مسیح سلطان زمان خواهد شد و ایشان را از دست جور پیشگان و ظالمان رهایی خواهد داد و به اعلی درجه ی مجد و جلال ترقّی خواهد کرد...»(۱)

انتظار فرج از نظر اسلام و ائمه ی اطهار

در اسلام انتظار، منتظر و ارزش های هر یک معین شده است.

الف) فضیلت انتظار

قال رسول الله صلی الله علیه و آله :

«افضل اعمال اُمَتی انتظار فرج من الله عزوجل»(۲)

۱- هاکس قاموس کتاب مقدس، طبع بیروت صفحه ی ۸۰۶

۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۵

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند :

(برترین اعمال امّت من، انتظار فرج از خدای عزّوجل می باشد.)

قال رسول اللّه صلی الله علیه و آله :

«و افضل العباده انتظار الفرج»

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند:

(برترین عبادت، انتظار فرج است.)

اگر در این حدیث ارزشمند دقّت کنیم، می یابیم که انتظار فرج یک عبادت است بلکه برترین عبادات. یعنی یک وظیفه ی دینی است برگردن هر مسلمان!

و حدیث دیگر را از بیانات حضرت امام صادق علیه السلام به گوش جان بسپاریم :

قال اباعبداللّه علیه السلام :

«فان مات و قام القائم بعده کان له من الاجر مثل اجر من ادرکه، فجدّوا و انتظروا هنیئاً لکم ایتها العصابه المَرحومه»

(ای گروه و امّت مرحومه! اگر بمیرید و پس از مرگتان مهدی ما قیام کند، اجرتان به مانند اجر کسی است که او را درک کرده است. پس بکوشید و منتظر باشید! گوارا باد بر شما!)

ص:۵۲

ب) ارزش منتظزان

۱_ صفات منتظران

حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

«... من سرّهُ اَن یکونَ مِن اصحاب القائم فلینتظر و لیعمَل بالوَرَعِ و محاسن الاخلاق و هو منتظر»

(کسی که مایل است جزء یاران حضرت مهدی علیه السلام قرار گیرد باید منتظر باشد و اعمال و رفتارش در حال انتظار با تقوی و اخلاق نیکو توأم گردد.) (۱)

۲_ شخصیّت منتظران

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند :

«المنتظر لامرنا کالمُتَشَخِّطِ بدمه فی سبیل اللّه»

(کسی که منتظر امر و فرمان ما باشد، همانند کسی است که در راه خدا به خون خود غلطیده است.) (۲)

۳_ موقعیت منتظران

حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

«ان المیّت منکم علی هذا الامر بمنزله الضّارب بسیفه فی

ص:۵۳

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۴۰

۲- منتخب الاثر، ص ۴۹۶

سبیل الله»

(کسی که در حال انتظار فرج امام علیه السلام بمیرد، بمنزله ی کسی است که در راه خدا با شمشیرش جهاد کرده است.) (۱)

۴_ پاداش و مقام منتظران

حضرت باقر علیه السلام فرمودند:

«و اعلموا انّ المنتظر لهذا الامر له مثلُ اجر الصّائم...»

(بدانید کسی که منتظر حکومت حق باشد، پاداش او همانند پاداش روزه دار شب زنده دار است.)

حضرت سجاد علیه السلام فرمودند: «المنتظرون لظهوره افضل اهلِ کل زمان...»

(بهترین مردم هر زمان کسانی می باشند که منتظر ظهور حضرت مهدی علیه السلام هستند.) (۲)

۵_ جایگاه منتظران

حضرت صادق علیه السلام فرمودند :

«من مات منکم علی هذا الامر منتظراً له کان کمن کان فی فُسطاطِ القائم»

(کسی که بر این امر بمیرد و منتظر امام علیه السلام باشد، همانند کسی

ص:۵۴

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶

۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲

است که در خیمه امام قائم علیه السلام است.) (۱)

و باز آن حضرت فرمودند:

«یا ابابصیر! طوبی لشیعه قائمنا المنتظرین لظهوره فی غیبته و المطیعین له فی ظهوره اولئک اولیاء الله الذین لا خوف علیهم و لا هم یحزنون.»

(ای ابوبصیر! خوشابه حال شیعیان و پیروان قائم ما که در زمان غیبت او منتظر ظهور و در زمان ظهور، مطیع او هستند. آن ها اولیاء خدایند که ترس و اندوهی برای آنان وجود ندارد.) (۲)

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۰

۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۵

فصل چهارم: نشانه های ظهور پرده نشین

اشاره

نشانه های عمومی

نشانه های نزدیک به ظهور

نشانه های سال ظهور

ص:۵۷

نشانه های ظهور را می توان به سه بخش تقسیم کرد :

نشانه های عمومی:

نشانه هایی که از آلودگی ها و گمراهی ها در کشورها در آستانه ی ظهور خبر می دهند.

نشانه های نزدیک به ظهور :

نشانه هایی که نزدیک ظهور اتّفاق می افتند؛ امّا نمی توان گفت که حضرت در همان سال قیام می کنند.

نشانه های سال ظهور :

نشانه هایی که در سال ظهور حضرت بقیه اللّه ـ ان شاء اللّه ـ اتّفاق می افتند.

تذکر: لازم به ذکر است که هیچ کس نگفته است که تمامی این نشانه ها اتفاق می افتند و شاید خدا نخواهد این ها اتفاق بیفتد؛ امّا بعضی از این نشانه ها مثل صیحه ی

ص:۵۹

آسـمانی حتمی است و اتفاق خواهـد افتاد. شایسـته است که با تمسک به احادیث اهل البیت :، با نشانه های ظهور بیشتر آشـنا شویم.

الف _ نشانه های عمومی

ما در این قسمت فقط یکی از احادیث مربوطه را ذکر می کنیم :

از نَزّال بن سَبره نقل است که می گوید: «حضـرت امیرالمؤمنین علیه السـلام برای ما خطبه ای خواندند. در آن خطبه ابتدا حمد خدای عزوجل نمودند؛ آن گاه ثنا گفتند؛ سـپس بر محمّد و خاندان او درود فرسـتادند. آن گاه فرمودند: «ای مردم، قبل از آن که مرا نیابید، از من بپرسید.»

این جمله را سه بـار تکرار فرمود: آن گاه «صعصـعه بن صوحان» برخاست و سؤال نمود: «ای امیرمؤمنان! دجّال کی خروج می نماید؟» حضرت فرمودند: «بنشین خدا سخنت را شنید و دانست چه خواهی ....»

تا آن که حضرت فرمودند:

«ولی این امر را نشانه ها و صورت هایی است که برخی از آنها به دنبال برخی دیگر پیاپی واقع خواهد شد. اگر می خواهی، تو را به آن نشانه ها خبر دهیم؟»

صعصعه عرض کرد: «آری ای امیرمؤمنان.» حضرت فرمودند: «آنچه گویم به خاطر بسپار... علامت خروج

دجال وقتی است که مردم نماز را می رانند و امانت را ضایع کردند و دروغگویی را حلال داشتند و ربا خوردند و رشوه گرفتند... و دین رابه دنیا فروختند و سفیهان را به کار گماردند و قطع رحم کردند و از هوای نفس تبعیّت نمودند و حرمت خون ها را خفیف شمردند... .»

و در ادامه فرمودند:

«در روزگاری که حلم و بردباری، ضعیف شمرده شود و ظلم، افتخار؛ زمامداران افراد بدکار باشند و وزیران، ستمگر؛ معرف ها خائن باشند و قاریان قرآن، فاسق؛ شهادت های دروغ ، آشکار گردد و بدکاری های علنی و سخنان باطل و گناه و طغیان ظاهر شود؛ قرآن ها زیور و مساجد زینت پیدا کرده و مناره های بلند ساخته شود. افراد شرور، گرامی شمرده شده ، و صفوف پر جمعیّت و نظرات مختلف و پیمان شکسته و آنچه خدا وعده داده، نزدیک گردد. زنان به خاطر حرص بر دنیا با همسران خویش در تجارت شرکت نمایند و صداهای اهل فسق بلند شده، مردم به آن صداها گوش فرا دهند. رهبر مردم پست ترین آن ها باشد.از بدکار به خاطر ترس از شر وی بترسند و سخن دروغگو را تصدیق کنند و خائن، امین شمرده شود؛ کنیزان آوازه خوان و ضرب و دف در استخدام در آمده و هرکس از امّت اسلام، دیگری را لعن کند؛ زنان بر زین ها سوار شوند و به مردان شبیه و مردان به زنان شبیه شوند؛ شاهد برای

رعایت دوستی گواهی می دهد؛ دیگری به جبران حقی به گواهی حاضر شود. فقه را نه برای دین، بلکه برای دنیا به کار گیرند؛ عمل دنیا را بر عمل آخرت ترجیح دهند و پوست های میش را بر قلب های گرگان بپوشند. دل های آنان بدبوتر از مردار و تلختر از گیاه صبر است .... در چنین حالتی ..... شتاب ..... شتاب..... و العجل .... العجل......»(۱)

ب – نشانه های نزدیک به زمان ظهور

نشانه های نوع دوم، متنوع و فراوان اند. شیخ مفید ؛ در کتاب خود ارشاد نشانه های معتبر را از احادیث جمع آوری کرده است.

شیخ مفید ؛ گفته است :

«احادیث، نشانه های زمان قیام حضرت مهدی علیه السلام و حوادثی را که قبل از قیام آن بزرگوار واقع می شوند و نشانه ها ودلالت هایی را که به وجود می آیند، ذکر کرده اند؛ از آن جمله: سرخی ای که در آسمان ظاهر و در آفاق آسمان منتشر می گردد.»

این سرخی ممکن است به علّت انعکاس شعاع های خورشید در افق یا فضا و از آثار خشم خدای تعالی بر اهل

۱- کمال الدّین، ج ۲، صفحه های ۵۲۵ و ۵۲۶

زمین باشد؛ چرا که پس از شهادت حضرت اباعبداللّه الحسین علیه السلام نیز این حالت اتفاق افتاد. ابوالغلاء معرّی می گوید:

«خون علی و فرزندش بر پهنه ی افق دو گواه دارد.....»

که غلامرضا قدسی خراسانی این را چنین آورده است:

نشانی ز خون علی و حسین علیهما السلام بود نقش بر چهره ی روزگار

شود سرخی خون این دو شهید زداما‌ن فجر و شفق آشکار

به پیراهنش نقش شد تا به حشر برد دادخواهی به پروردگار

ج _ نشانه هایی که در سال ظهور اتفاق می افتد

اشاره

این نشانه ها بر دو قسمتند: غیر حتمی و حتمی

نشانه های غیرحتمی

در این قسمت به برخی از نشانه های غیرحتمی اشاره می کنیم:

۱_ خروج هاشمی: یکی از نشانه های غیرحتمی، قیام هاشمی است. مجموعه ی روایات در این باب حاکی از این است که وی مردی از بنی هاشم از فرزندان رسول خدا صلی الله علیه و آله جوانی است که در کف دست راستش یک خال به چشم

می خورد. او از خراسان خروج می کند. عده ای از روایات او را سیّد حسنی می دانند و عده ای سیّد حسینی؛ ولی احتمال این که از نوادگان امام حسن مجتبی علیه السلام باشد، بیشتر است. او شیعه است و پایگاه مردمی وسیعی دارد و محبّتی عظیم از وی در دل مردم است. پس از آن که سپاه سفیانی از کوفه خارج می شوند و جنایاتی مرتکب می شوند و خون می ریزند و زنان را به اسارت می گیرند، در وسایل نقلیه قرار می دهند و به سوی شام می برند، هاشمی خود را به سپاهش در عراق می رساند. در چنین وضعیّت تأسف باری، سیّد هاشمی به کوفه می رسد و آگاه می شود که سپاه سفیانی تازه خروج کرده و از کوفه به شام رفته و اسیران را به همراه برده است. در این هنگام یمانی نیز با لشکر مسلّح و انبوه خود به کوفه می رسد. سپس هاشمی و یمانی با لشکریان بیرون می روند تا با سفیانی برخورد کنند. یمانی از یک سو و هاشمی از سوی دیگر با سفیانی مشغول جنگ می شوند تا کاملاً هاشمی پیروز شود و اسیران را به کوفه باز می گرداند.

حضرت باقر علیه السلام فرمودند :

«جوانی از بنی هاشم خروج می نماید که در کف راستش خالی است. از خراسان با پرچم های سیاه می آید. پیش روی او شعیب بن صالح است. با یاران سفیانی

می جنگد و آنان را شکست می دهد.»(۱)

در مواجهه ی سیّد هاشمی با حضرت ولی عصر ارواحنافداه، امیرالمؤمنین علیه السلام در خطبه البیان می فرمایند:

«پس مردی از فرزندان حسن با دوازده هزار اسب سوار به او ــ حضرت بقیه الله علیه السلام ــ ملحق شود و به وی گوید که «پسر عمو! من به این امر از تو سزاوارترم؛ چرا که من از فرزندان حسن هستم، او از حسین بزرگ تر بوده است.»

حضرت مهدی علیه السلام می فرمایند :

«و امّا من مهدی هستم.» آن مرد می گوید: «آیا تو را آیه ای یا نشانه ای هست؟» حضرت به پرنده ای در آسمان اشاره می کنند و پرنده در دست حضرت به اذن الهی شهادت به امامت وی می دهد. بعد یک چوب نی خشک رادر زمین بی آب فرو می کنند و آن نی سبز می شود. سپس سنگ (صخره ای) سخت را در دستان مبارک، مانند موم نرم می کنند. سپس حسنی می گوید: «امر از آن توست.» پس هم خود و هم سپاهیانش تسلیم می شوند.

۲- کسوف و خسوف: از پدیده هایی هستند که بشر با آن ها آشناست. خسوف (خورشید گرفتگی) در اواسط ماه قمری و کسوف (ماه گرفتگی) در اواخر ماه قمری اتفاق می افتد. این رویدادها همیشه به این ترتیب بوده اند، از زمان آدم

۱- الملاحم و الفتن، سیّدبن طاوس ، باب ۷۷

ابوالبشر علیه السلام تا کنون. امّا قبل از ظهور جهان گستر حضرت صاحب الامر علیه السلام ، برخلاف نظم همیشگی ماه در اواسط ماه قمری می گیرد و خورشید هم در اواخر آن چهره می پوشاند.

حضرت باقر العلوم علیه السلام فرمودند :

«دو نشانه مقارن با این امر (ظهور حضرت) به وجود می آیند:

خسوف ماه، پنج روز مانده به آخر ماه و کسوف خورشید در پانزدهم ماه. از زمان هبوط آدم علیه السلام به زمین چنین مطلبی اتفاق نیفتاده است و در این هنگام است که حساب منجّمان به هم می خورد.»(۱)

لازم به ذکر است که در هیچ کتابی مشاهده نشده که نویسنده ی آن بیان دارد که خسوف و کسوف در یک ماه قبل از ظهور حضرت _ واقع گردد.

۳_ سختی بزرگ: می توان به علّت گرسنگی زیاد مردم، جنگ میان آن ها، گرفتار شدن به بیماری ها و کشته شدن مردم، نام جنگ جهانی سوم را به این سختی بزرگ اطلاق نمود.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

ص:۶۶

۱- غیبت نعمانی: ص ۲۷۱؛ غیبت شیخ طوسی، ص ۲۰۷؛ عقدالدّررشافعی، ص ۶۵ _ ۶۶

«مهدی خروج نمی کند تا آن که یک سوم مردم کشته شوند و یک سوم آن ها بمیرند و فقط یک سوم باقی بمانند.»(۱)

و در حدیثی دیگر فرمودند:

«سه میلیون نفر ــ در آن هنگام بین مشرق و مغرب ــ کشته می شوند. آن ها یکدیگر را می کشند. در آن روز تأویل این آیه ظاهر می شود که: (فما زالت تلک دعواهم حتّی جعلنهم حصیداً خامدین)(۲) (یعنی به شمشیر)(۳)

حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

«قبل از قیام قائم دو مرگ خواهد بود؛ مرگ سرخ و مرگ سفید... تا آن که از هر ۷ نفر، ۵ نفر بمیرند؛ مرگ سرخ، شمشیر است و مرگ سفید، طاعون است.»

نشانه های حتمی

اشاره

این دسته از نشانه ها حتماً واقع خواهند شد. این نشانه ها پنج عدد شمرده شده اند که روز قبل ظهور واقع می شوند. بعضی ها چند ماه قبل صورت می گیرد و برخی قبل از قیام حضرت و در اوایل نهضت. احادیثی مختلف

ص:۶۷

۱- عقد الدّرر، فتن نعیم بن حماد استاد بخاری

۲- انبیاء: ۱۵ (و پیوسته همین گفتار بر زبانشان بود تا آن که ما همه راطعمه ی شمشیر مرگ و هلاک ساختیم)

۳- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۲۷۴

این نشانه ها راذکرمی کنندامّابا اندکی اختلاف در ترتیب و...

حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

«پنج علامت قبل از قیام قائم علیه السلام است: یمانی، سفیانی، نداکننده ای که از آسمان ندا در می دهد ، فرو برده شدن در بیداء، کشته شدن نفس زکیه.»(۱)

و نیز فرمودند:

«پنج نشانه ی حتمی پیش از قیام قائم علیه السلام ظاهر شود : یمانی، سفیانی، صدای آسمانی، کشته شدن نفس زکیه، فرو برده شدن در بیداء»(۲)

در سخنی دیگر فرمودند :

«نداء آسمانی از مسائل حتمی است؛ سفیانی حتمی است؛ فرو برده شدن در بیداء قطعی است؛ یمانی حتمی است؛ کشته شدن نفس زکیه نیز قطعی است.»(۳)

حال به سه نشانه از این پنج نشانه بیشتر می پردازیم :

۱ _ صدای آسمانی

صیحه ی آسمانی یکی از قوی ترین عواملی است که قبل از ظهور امام علیه السلام رخ می دهد. شاید بتوان گفت که این

۱- کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۴۹

۲- کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۵۰

۳- غیبت نعمانی، ص ۲۵۲ و ۲۵۷

نشانه، اعترافی است درباره ی حضرت و امامتش و مشروعیت قیام آن امام همام.

از احادیث برداشت می شود که صدای آسمانی توسط جبرئیل است و اوست که در آسمان ندا می دهد.

احادیث مختلفی در این باب هست که می گویند: «وقتی این صیحه به صدا در می آید، هرکس که خوابیده، بر می خیزد؛ کسی که نشسته، می ایستد، آن که ایستاده، می لرزد و زن پرده نشین، بی حجاب بیرون می آید و جالب این جاست که همه آن صدا را می فهمند که چه می گوید.» پس نمی توان گفت که واقعه ی طبیعی است. در حدیثی از حضرت صادق علیه السلام آمده است: «هر جمعیتی آن صدا را به زبان خود می شنوند.»(۱)

و در جایی دیگر :

«آن را هر قومی به زبان خود می شنوند.»(۲)

حال سؤال پیش می آید که چه طور همه این سخنان را می فهمند؟

مورد عجیبی نیست زیرا همان طور که تکنولوژی پیشرفت می کند، زمان انتقال پیام هم سریع تر می شود و یا...

۱- غیبت شیخ طوسی، ص ۲۶۶

۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۲۰۵ به نقل از کمال الدّین

از مجموعه ی احادیث بر می آید که این ندای آسمانی چند بار تکرار می شود که به شرح زیر است:

۱) در ماه رجب۲) در ماه رمضان ۳) در ماه محرم

که مورد ماه رمضان، قوی ترین هشدار برای طغیان گران و بزرگ ترین بشارت برای صالحین است. در آن روز شادی و نیکی در چهره ی مؤمنین نمایان است و ترس و وحشت واضطراب، بدان و ستمگران رامتمایز می کند.

در ادامه ی این قسمت به برخی دیگر از احادیث می پردازیم.

حضرت صادق علیه السلام فرمودند :

صیحه ای که در ماه رمضان شنیده می شود، در شب جمعه بیست و سوم این ماه است.»(۱)

که احتمال داده می شود این شب مهم که صیحه ی آسمانی رخ می دهد، شب قدر باشد. ابوحمزه ی ثمالی به حضرت صادق علیه السلام عرض می کند :

«این ندا چگونه خواهد بود؟»

حضرت می فرمایند :

«ندا دهنده ای در ابتدای روز از آسمان ندا در می دهد که هر قومی به زبان خود می شنوند: «بدانید که حق با علی علیه السلام و شیعیان اوست.» آن گاه شیطان در آخر آن روز ندا

۱- کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۵۰

می دهد: «بدانید که حق با سفیانی و شیعیان اوست.»(۱) در

این هنگام باطل روندگان به شک می افتند.»(۲)

حضرت امام صادق علیه السلام می فرمایند:

اولین کسی که با قائم علیه السلام بیعت می کند، جبرئیل است که به صورت پرنده ای سفید فرود آمده، با او بیعت می نماید... آن گاه با صدایی فصیح و بلیغ آن چنان صدا می کند که همه خلایق می شنوند؛

می گوید :

(امر خدا آمد. برآن بشتابید!) (۳)

حضرت رضا علیه السلام فرمودند:

«در رجب سه ندا از آسمان شنیده می شود: صدای اول این است: «آگاه باشید که لعنت خدا بر ستمگران است.» صدای دوم این است: «ای گروه مؤمنان، نزدیک شونده نزدیک شد.» صدای سوم این است: «خدا آن فرد را برانگیخت. سخن او رابشنوید و اطاعت کنید!»(۴)

امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند :

۱- در جای دیگری آمده حق با عثمان و پیروان اوست که ظاهراً منظور ازعثمان، سفیانی است که نامش عثمان بن غبسه می باشد

۲- غیبت طوسی، ص۲۶۶؛ و کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۵۲

۳- نحل: ۲: کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۷۱.

۴- غیبت طوسی، ص ۲۶۸؛ مراد از آن فرد حضرت مهدی علیه السلام است.شاید نبردن نام، تقیّه باشد.

«جبرئیل در صیحه ی خود می گوید: «ای بندگان خدا! آن چه را که می گویم بشنوید؛ این مهدی آل محمّد : است که از مکّه قیام می کند؛ او را اجابت کنید!»(۱)

۲ _ سفیانی

از احادیث و روایاتی که ذیل این عنوان آمده است، برمی آید که وی مردی بی بند و بار است. دارای نسبی است اموی. در سوریه انقلاب می نماید و انقلابش با پیروزی روبه رو می شود. سپس بر دمشق، حمص، حلب، فلسطین و اردن غلبه می یابد. یهود و غیر یهود با شرط و پول او را حمایت می کنند.

همه ی این امور حدود ۶ ماه به طول می انجامد.

بعد از این واقعه، لشکری یکصد و چهل و دو هزار نفری فراهم می کند. عده ای را به مدینه و دیگران را به عراق می فرستد. سربازانی که به سوی مدینه می روند، دوازده هزار نفرند. آنان مأمورند تا حضرت مهدی علیه السلام را دستگیر کنند. این در حالی است که خبر ظهور حضرت در سراسر گیتی پیچیده است. سپاهیان سه روز در مدینه به غارت و کشتار و.... مشغول می شوند. سپس به سوی مکّه به راه می افتند؛ در صحرای بین این دو شهر، زمین، سپاهیان را به

۱- خطبه البیان، الزام الناصب، ج ۲، ص ۲۰۰

غیر از دو نفر می بلعد. یکی از آن دو نفر به سوی حضرت مهدی علیه السلام می رود تا ایشان را به نابودی دشمن بشارت دهد. دیگری هم به سوی سفیانی می رود تا او را از هلاک شدن سربازانش آگاه سازد.

لشکر دیگری که به سوی عراق راه می افتد، در مکانی به نام «روحاء» می ایستد. روحاء منطقه ای در حوالی نجف است و شامل دو شهر بابل و حلّه است. در این هنگام ۶۰ یا ۷۰ هزار نفر از آنان به سوی نجف و کوفه رهسپار می شوند. این در حالی است که آن روز عید است. از بغداد هم ۵۰ هزار نفر سپاهی به سمت کوفه به راه می افتند تا با سپاه سفیانی بجنگند. این دو وقتی به هم می رسند، جنگی بزرگ رخ می دهد و پیروزی از آن سفیانی می شود. سپاه سفیانی در شهر کوفه می ماند و درآن جا کشت و کشتاری عظیم به راه می اندازد. در همین موقع فردی از اهل کوفه برای خون خواهی بر می خیزد؛ امّا او توسط سردار لشکر سفیانی به قتل می رسد. سپس سفیانی با سپاهی صد هزار نفری به شام روی می آورد. از آن سو سپاهی از کوفه به سمت سفیانی حرکت می کند. با رویارویی این دو گروه خون ریزی شدیدی راه می افتد و آن گروه پیروز می شوند و اسیران سفیانی آزاد می شوند. آن گروه سپاه سیّد هاشمی و یمانی است که در نشانه های غیرحتمی ذکر گردید.

و در آخر: حضرت مهدی علیه السلام پس از ظهور و پس از آن

که به کوفه می روند و حکومت خود را آغاز می فرمایند، متوجّه شام و سفیانی می شوند. سپاه حضرت به سوی آن ها حرکت می کند و تا وقتی به شام برسند، افراد زیادی به آن حضرت ملحق می شوند . وقتی این دو سپاه به هم می رسند، عده ای از سربازان سفیانی به سپاه حضرت روی می آورند. سپس در حین شروع شدن جنگ ....

ادامه سخن را با روایتی از حضرت باقر علیه السلام پی می گیریم :

«وقتی به سفیانی خبر ورود حضرت به شام می رسد، با سپاه خود حرکت می کند تا جلوی حضرت را بگیرد. وقتی دو سپاه به هم می رسند، سفیانی بیرون می آید و می گوید : «بگویید عمو زاده ام بیرون بیایید.»(۱)

سپس حضرت پیش وی حاضر می شوند و بعد از مذاکرات، سفیانی تسلیم شده و بیعت می کند. آن گاه سفیانی به سوی لشکر خود می رود و می گوید: «با حضرت مهدی علیه السلام بیعت کردم.» سپاهیان سفیانی که ناراحت شده اند، می گویند: «خدا اندیشه ات را زشت بدارد! تو خلیفه و حکم فرمایی؛ چگونه تابع دیگری گردیدی؟!»

سفیانی از تصمیم خود بر می گردد و بیعت شکنی

۱- بنی امیّه خود را عموزادگان بنی هاشم می دانند و سفیانی هم امویاست

می کنـد (درست مثـل خلیفه ی اول و....) صـبح هنگـام بین دو لشـکر جنگ می شود. تمام روز با یکـدیگر پیکار می کننـد تا خداوند حضرت بقیه اللّه علیه السلام و یاورانش را پیروز می کند. آنان این لشکر را می کشند و نابود می کنند.»(۱)

۳ ـ نفس زکیه

شهـادت نفس زکیه بین رکن و مقـام در مسـجدالحرام، از نشـانه هـای حتمی ظهـور است. در نسب نفس زکیه اختلاـف است؛ گروهی او را حسـنی و دسـته ای او را حسـینی می نامند. امّا قطعی است که او سیّد و از خاندان پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله است. در احادیث او را غلام نامیده اند (جوان یا نوجوان). حضـرت مهدی علیه السـلام او را به مکّه می فرستند تا از مردم مکّه یاری بطلبـد. او این کار را انجام می دهـد ولی بـدون هیچ گناه و اشـتباهی به قتل می رسد و تنها دلیل کشـتن او شـفاهی بودن مطلب و اعلام یاری طلبی حضرت مهدی علیه السلام است. شهادت او ۱۵ روز قبل از ظهور حضرت مهدی علیه السلام است.

حضرت باقر علیه السلام می فرمایند :

«قائم علیه السلام به یارانش می فرماید: «ای قوم! اهل مکّه مرا نمی خواهند؛ ولی من کسی را به سوی آنان می فرستم تا بر

۱- عقدالدّرر ـ روایت نقل به معنی است

آنان آنگونه که شایسته ی کسی چون من است، احتجاج نماید.» آن گاه مردی از یاران خویش را خوانده، به وی فرماید که به سوی اهل مکّه برو و به آنان بگو: «ای اهل مکّه! ... من فرستاده ی حضرت مهدی علیه السلام به سوی شما هستم و او به شما چنین می فرماید :

«ما خاندان رحمت و معدن رسالت و خلافتیم . ما فرزندان محمّد صلی الله علیه و آله و سلاله ی انبیاء هستیم . به ما ظلم شده و مورد فشار و قهر قرار گرفته ایم. از زمانی که پیامبر وفات نموده تا امروز حق ما از ما سلب گردیده؛ از شما یاری می طلبیم؛ ما را یاری کنید.» وقتی که آن جوان این مطالب را گوید، به طرف او آمده، بین رکن و مقام شهیدش کنند. این نفس زکیه است.»(۱)

حضرت صادق علیه السلام می فرمایند:

«بین قیام قائم آل محمّد : و قتل نفس زکیّه بیش از پانزده شب فاصله نیست.»(۲)

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۷

۲- بحارالانوار، ص ۲۰۳؛ به نقل از کمال الدّین، ج ۲، ص ۶۴۹

فصل پنجم: حکومت دلربا

اشاره

وعده ی الهی

مدّت حکومت

پایتخت حکومت

حقوق اقلّیّت ها

شیعه در حکومت حضرت

ص:۷۷

وعده ی الهی

جهـان در انتظـار روزی است که افکـار مردم بیـدار می شود و از قوانین خودسـاخته و برنـامه هـا و زمامـداران طاغوتی خویش مأیوس می گردد و چاره ی دردهای پیچیده ی خود را از مکتب انبیاء می جوید. خداوند هم برای همین حضـرت ۷ را ذخیره ساخت و قوانین و برنامه های حیات بخش اسـلام را نزد وی ودیعه نهاد. لـذا بعـد از ظهور ــ در اندک مدّتی ــ حکومت های ضـد مردمی در جهـان، یکی پس از دیگری منقرض خواهنـد شـد و از غرب تـا شـرق پرچـم رسـول اللّـه صـلی الله علیـه و آله حکمرانی می کنـد. مردم در این حکومت بـا آرامش تمـام زنـدگی را به سـر می برنـد و در راحتی تمام از همه ی نعمت های خداونـد بهره می برنـد. از آیـات نیز اسـتفاده می شـود که در عصـر حضـرتش، حکـومت جهـان به دست افراد صالـح و مردان شایسته خواهد افتاد.

بعضی ازاین آیات عبارتند از:

ص:۷۹

(و لقد کتبنا فی الزبور من بعد الذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون)(۱)

(ما در کتاب زبور، پس از ذکر «شاید به معنی تورات باشد» چنین نوشتیم که در آینده، صالحان و پاکان وارثان زمین خواهند بود «و صفحه ی جهان برای همیشه از لوث افراد ناصالح پاک خواهد شد.»)

(وعدالله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم)(۲)

(خداوند به افراد با ایمانی از شما که دارای عمل نیک هستند، وعده قطعی داده است که آنان را خلیفه و جانشین خود روی زمین قرار خواهد داد.)

(و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمه و نجعلهم الوارثین)(۳)

(ما اراده کردیم بر کسانی که در زمین زبون شمرده می شوند، منت نهاده، پیشوا و وارث زمینشان گردانیم «و قدرتی به آنان عطا کنیم.»)

امام باقر علیه السلام فرمودند :

«القائم منا...... یبلغ سلطانه المشرق و المغرب و یظهر الله عزوجل به دینه علی الدین کله و لو کره المشرکون.»(۴)

۱- انبیاء: ۱۰۵

۲- نور: ۵۵.

۳- قصص: ۴

۴- کمال الدّین، ص ۱۶۳

(قدرت و تسلط او شرق و غرب را فرا می گیرد و خداوند بلند مرتبه به وسیله ی او دین خدا را بر تمام ادیان پیروز می گرداند؛ هر چه مشرکان دوست نداشته باشند.)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز فرمودند :

«سوگند به آن کسی که مرا برانگیخت تا مژده دهنده ی اسلام راستین بوده باشم، اگر از عمر جهان جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند همان روز را به اندازه ای طولانی می گرداند تا فرزندم مهدی خروج کند. پس از خروج او، عیسی بن مریم به زمین فرود آید و پشت سر وی نماز گزارد. آن گاه زمین با نور پروردگار روشن شود و حکومت جهانی مهدی به شرق و غرب عالم برسد.»(۱)

در روایت دیگر آمده است:

«اذا قام القائم ذهب دوله الباطل »

(چون قائم بپا خیزد، دولت باطل سرنگون شوند.) (۲)

امام صادق علیه السلام در ذیل آیه ی:

(و له اسلم من فی السموات والارض طوعاً وکرها)(۳)

فرمودند :

«اذا قام القائم لا یبقی الارض الا نودی فیها شهاده ان لا اله

ص:۸۲

۱- کمال الدّین، ص ۱۶۳

۲- منتخب الاثر، ص ۴۷۱

۳- آل عمران: ۸۳

الا الله و ان محمّداً رسول الله»

(هنگامی که مقائم علیه السلام قیام کند، زمینی باقی نمی ماند مگر آن که به یگانگی خدا و توحید و رسالت حضرت محمّد صلی الله علیه و آله در آن شهادت می دهد.) (۱)

آری این آیات و روایات بشارت می دهند که روزی خواهد آمد که همه ی جهانیان زیر لوای حکومت صالحان قرار خواهد گرفت و نور اسلام، تمام جهان را فرا خواهد گرفت و تمام ادیان را تحت الشعاع قرار خواهد داد.

مدّت حکومت

احادیث بسیاری درباره ی مدّت حکومت حضرت صاحب الزمان علیه السلام پس از ظهور نقل شده است که قابل توجّه می باشد. به عنوان مثال به حدیثی از این مجموعه اشاره می نماییم.

قال الامام الصادق علیه السلام :

«ملک القائم منا تِسعَ عشره سنهً و أشهُراً»

حضرت صادق علیه السلام فرمودند:

(حکومت قائم علیه السلام نوزده سال و چند ماه است.) (۲)

ص:۸۳

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۰

۲- غیبت نغمانی، ص ۴۶۳

پایتخت حکومت

کوفه پس از ظهور حضرتش مقام و منزلتی پیدا می کند؛ زیرا پایتخت حکومت قطب عالم مکان حضرت قائم آل محمّد : است.

احادیث ذیل راجع به پایتخت حکومت آن حضرت است که از ائمه ی اطهار : رسیده است: حضرت مولی الموحدین، امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند :

«...... سپس به کوفه می آید و در آن شهر منزل می کند. برده ی مسلمانی را نمی یابد مگر آن که او را خریده، آزاد فرماید؛ مدیونی نمی ماند مگر آن که قرضش را ادا می نماید؛ مظلمه ای بر گردن مسلمانی نمی باشد مگر آن که ردّش می نماید؛ بنده ای به قتل نرسیده باشد مگر آن که بهایش را می پردازد (دیه اش را می پردازد) کشته ای کشته نمی شود، مگر آن که امام او را پرداخته، برای باز ماندگان او جیره و مقرّری معیّن می فرماید تا آن که زمین را از عدل و داد آکنده سازد، آن گونه که از ظلم و جور پر شده باشد. او و اهل بیتش در «رُحبه» مسکن می گیرند. رُحبه مسکن نوح بود و زمینی است پاک. هیچ یک از آل محمّد صلی الله علیه و آله جز در زمین پاک سکنی نمی گزینند و کشته نمی شود؛ زیرا آنها اوصیاء پاک پیامبرند.»(۱)

۱- تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۶۶

مفضّل از حضرت صادق علیه السلام سؤال می کند: «سرور من! خانه ی حضرت مهدی و محل اجتماع مؤمنان کجا خواهد بود؟» ایشان می فرمایند :

«مقرّ حکومتش، کوفه و مجلس حکم فرمائیش، مسجد جامع آن و بیت المال و محل تقسیم غنائم مسلمانان، مسجد سهله خواهد بود و خلوتگاه او موضعی است که ریگ های سفید سرزمین نجف است.

مفضّل گفت: «مولای من! آیا همه ی مؤمنان در کوفه خواهند بود؟»

فرمودند:

«آری والله ...مؤمنی باقی نمی مانـد مگر آن که در کوفه یا در حوالی و اطراف کوفه باشد و قیمت مقداری از زمین به مساحت گردش یک اسب به دو هزار درهم برسد و بسیاری از مردم دوست دارند که یک وجب از زمین سبع را به یک وجب از طلا خریداری کنند.... و به زودی کوفه پنجاه و چهار میل و ساختمان های با شکوه آن به کربلا متصل خواهند گردید»(۱)

و در همین زمینه حضرت امام باقر علیه السلام می فرمایند :

«... آن گاه به کوفه بر می گردند؛ بیش از سیصد و ده مرد را از سراسر جهان برگزیده، بین دو شانه و بر سینه هایشان

۱- بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۱ ــ ۱۲

دست می کشد به طوری که در قضاوت ناتوان نخواهند بود.»(۱)

باز آن حضرت فرمودند: «به هنگام قیام قائم علیه السلام و داخل شدنش به کوفه، مؤمنی باقی نمی ماند مگر آن که در کوفه باشد.»(۲)

درباره ی شکوفایی و آبادانی در کوفه حضرت امام صادق علیه السلام چنین می فرمایند :

«وقتی قائم آل محمّد : قیام نماید..... خانه های کوفه به رود کربلا متصل خواهد شد.»(۳)

حقوق اقلّیّت ها

در حکومت حضرت، حقوق همه ی اقلّیّت ها رعایت می شود و آنان نیز وظایفشان را به خوبی انجام می دهند. اهل کتاب و کسانی که شبهه ی کتاب دارند، خواهند توانست با انعقاد پیمان «ذمّه» و کسب تابعیت در قلمرو حکومت اسلامی، آزادانه زندگی کنند و از حقوق انسانی خود بهره مند شوند.

ابوبصیر طی سؤالاتی از حضرت امام صادق علیه السلام

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۵.
۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۸۵، حدیث ۱۹۷
۳- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶

می پرسد :

«مهـدی علیه السـلام با اهل ذمّه چه خواهد کرد؟» فرمودند : «مانند پیامبر اکرم با آنان پیمان می بندد؛ آنان هم با کمال خضوع با دست خودشان جزیه می پردازند.»(۱)

حضرت امام باقر علیه السلام فرمودند :

«وقتی که قائم اهل بیت : قیام کند، تورات و سایر کتب آسمانی را از غاری که در انطاکیه واقع شده است استخراج می نماید؛ بین اهل زبور با زبور و اهل قرآن با قرآن قضاوت خواهد کرد.»(۲)

بـدین ترتیب «اهل ذمّه» در دولت حضـرت از نظر قضایی کاملًا آزاد خواهنـد بود. در اختلافات خود می توانند به دادگاه های خود مراجعه کنند و اگر دادگاه نداشـتند یا با مسـلمانی اختلاف شد، به حاکم مسـلمین مراجعه کنند و با اطمینان مشـکلشان را حـل می کننـد. این رفتـار خوش حضـرت و آزادی آن ها سـبب می شود که اقلّیّت های مـذهبی به خصوص یهود و نصاری تا پایان در جهان خواهند ماند؛ چنان که در قرآن می خوانیم :

(و من الذین قالوا انا نصاری اخذنا میثاقهم فنسوا حظّاً مما ذکروا به فأغرینا بینهم العداوه و البغضاء الی یوم

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۶ و ۳۸۱.

۲- غیبت نعمانی، ص ۱۲۵؛ بنا به نقل از تاریخ ما، بعد الظهور، ص ۸۵۰.

القیامه)(۱)

(ما از کسانی که ادّعای نصرانیت داشتند، پیمان گرفتیم. پس پاره ای از پندهای ما را فراموش نمودند، ما هم دشمنی و کینه را تا قیامت در بینشان انداختیم)

و در آیه ای دیگر می خوانیم :

(و قالت الیهود یـد الله مغلوله غلّت ایدیهم و لُعِنوا بما قالوا بل یداه مبسوطتان یُنفِق کیف یشاء و لیزیدَنّ کثیراً منهم ما انزل الیک من ربک طغیاناً و کفراً و القینا بینهم العداوه و البغضاء الی یوم القیامه)(۲)

(یهودیان گفتند: «دست خدا بسته است.» دست خودشان بسته باد و به سزای این نسبت ناروا که به خدا داده اند، لعن شوند؛ بلکه دست رحمت او گشوده است و هر چه بخواهد انفاق می کند. قرآنی که بر تو نازل گشته، سرکشی و کفر بسیاری از آنها را افزون می نماید و تا قیامت در میانشان دشمنی و کینه انداختیم.)

ظاهراً این آیات دلالت بر این دارد که در دولت حضرت، یهود و نصاری زنـدگی می کننـد. امّا دولت های باطل همه سقوط خواهنـد کرد و همه ی قـدرت ها و حکومت جهان به دست مسلمانان می افتـد و دین اسلام بر تمام ادیان دیگر غلبه پیـدا می کند و پرچم توحید از همه جا

۱- مائده: ۱۴

۲- مائده: ۶۴

بلند می شود.

همان طور که گفتیم؛ امام باقر علیه السلام فرموده اند :

«اذا قام القائم ذهب دوله الباطل».(۱)

(وقتی قائم قیام کرد، دولت باطل برای همیشه سقوط می کند.)

باز حضرت در تفسیر آیه ی (الذین ان مکناهم فی الارض اقاموا الصلوه واتو الزکاه ...) فرمودند:

«این آیه درباره ی ائمه و مهدی و یارانش نازل شده است. خداوند آنان را بر شرق و غرب زمین حاکم و فرمانروا می گرداند. به وسیله ی آنـان دین را تقویت می کنـد و بـدعت هـا و باطل را از بین می برد، چنان که نادان حق را نمی دانـد وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را انجام می دهند.»(۲)

شیعه در حکومت حضرت

شیعه از زمان گذشته تا به حال مورد تهاجم و فشار قرار گرفته بوده است. امّا در طول تاریخ در بعضی از دوره ها شیعیان کمی آزادتر بودنـد؛ مثل دوره های همـدانیان، فاطمیان، آل بویه و صـفویان. حال طبق احادیث زیر می فهمیم که شـیعه در حکومت حضرت مهدی علیه السلام

۱- بحارالانور، ج ۵۱، ص ۳۴۰

۲- بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۴۷

بیشترین آزادی و رفاه را دارد.

حضرت امام صادق علیه السلام می فرمایند :

«در دولت قائم علیه السلام شیعیان ما بزرگان و زمامداران زمین خواهند بود و به هر یک از آنان قدرت چهل مرد داده خواهد شد.»(۱)

حضرت باقر علیه السلام هم می فرمایند :

«وقتی که امر ما واقع شود و مهدی ما خروج نماید، هر یک از شیعیان از شیر پر جرأت تر و از نیزه برنده تر خواهند شد؛ به نحوی که دشمن خود را با پا بر زمین افکنده، با دستش او را خواهد کشت.»(۲)

حضرت امام صادق علیه السلام فرمودند :

«خداوند ترس را از دل شیعیان ما زدوده ودر قلوب دشمنان ما جای نهاده. هر یک از آنان از نیزه برنده تر و از شیر پرجرأت تر خواهد گردید؛ چنان که دشمنش را با نیزه اش بر زمین افکنده، با شمشیر او را خواهد زد و زیر پاهایش لگد مال خواهد کرد.»(۳)

مولای متقیان، امیر مؤمنان علیه السلام فرمودند :

«گویی که هم اکنون به شیعیانمان در مسجد کوفه می نگرم که چادرها را برافراشته اند و به مردم قرآن می آموزند.»(۴)

حضرت باقر علیه السلام چنین می فرمایند :

«هر که قائم از اهل بیت مرا دریافت، اگر بیماری داشت، بهبود می یابد و اگر ضعیف بود، قوی می گردد.»(۵)

همچنین فرموده اند:

«اگر چنین امری واقع شود، هر مردی از شما قدرت چهل مرد خواهد گرفت و دل هایتان مانند پاره های آهن خواهد شد، به نحوی که اگر آن ها را به کوه زنی، کوه ها را خواهد شکافت. شما در آن هنگام حکم رانان زمین و خزانه داران آن خواهید بود.»(۶)

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۲

۲- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۷۲

۳- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۶

۴- غیبت نعمانی، باب ۲۱، حدیث ۳

۵- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۵

۶- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۳۵

در این هنگام است که شیعه در جرأت و شجاعت از شیر بیشتر می رود؛ چرا که قدرت روحی او در عضلاتش اثر خواهد کرد و توان آن را خواهد داشت که دشمن خویش را با مشت و لگد از پای در آورد. خدای متعال در این باره می فرمایند:

(فوکزه موسی فقضی علیه)(۱)

(موسی به وی مشتی زد و او را کشت.)

ضعیفان شیعه ناتوانی هایشان به قوّت، شجاعت و پهلوانی تبدیل می شود. درآن زمان همه ی بیماری ها از شیعیان رخت بر می بندد و جایش را به سلامتی می دهد. و باز حضرت صادق علیه السلام می فرمایند :

«وقتی که قائم ما ظهور یابد، خدا در شنوایی و بینایی شیعیان افزایش و کوشش ایجاد می فرماید به گونه ای که وقتی قائم علیه السلام با آنان سخن می گوید، می شنوند و وی را می بینند، در حالی که او در جایگاه خود می باشد.»(۲)

و نیز آن امام همام بار دیگر فرمودند:

«مؤمنی در زمان قائم علیه السلام در مشرق است ولی برادر خود را ـ که در مغرب است ـ می بیند و به همین گونه آن که در مغرب است برادر خویش را در مشرق می بیند.»(۳)

شیعیان در این زمان به بهره بری عقلی و خردمندی می رسند و با لطف خداوند، مست این جهان نمی شوند و مثل قبل ـ بلکه بیشتر ـ به عبادت و بندگی خدا می پردازند.

حضرت باقر علیه السلام می فرمایند:

«... مردم زکات اموال را روی شانه های خود بر می دارند و برای حضرت مهدی علیه السلام می آورند. خداوند بر شیعیان ما توسعه می دهد؛ اگر نه این بود که لطف پروردگار شامل آن ها می شد، از حدود تجاوز می کردند.»(۴)

امیدواریم با ظهور حضرت، شیعیان به قلّه ی درک مفاهیم دینی و اجابت امر آن بزرگوار دست یابند.

آمین

۱- قصص: ۱۵

۲- روضه ی کافی، ص ۲۴۱

۳- حقّ القین

۴- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۴۵؛ به نقل از تفسیر عیاشی

منابع

۱ـ غیبت نعمانی

۲ـ غیبت کبری... دکتر سیّد حسن افتخار زاده

۳ـ تنها پناه جهانیان... دکتر حسین فریدونی

۴ـ نام محبوب... سیّد حسین حسینی

۵ـ او خواهد آمد... داوود الهامی، علی اکبرمهدوی پور

۶ـ وظیفه ی مردم در غیبت امام زمان علیه السلام ... آیت اللّه محمّدتقی موسوی اصفهانی

۷ـ کلمه الامام المهدی... آیت اللّه سیّد حسن شیرازی

۸ـ الامام المهدی من المهد الی الظهور... سیّد محمّدکاظم قزوینی

۹ـ مکیال المکارم... آیت اللّه محمّد تقی موسوی اصفهانی

۱۰ـ منتهی الآمال... شیخ عبّاس قمی

۱۱ـ آیین انتظار... علی اکبر تلافی

۱۲ـ نگاهی به مسأله ی انتظار... علی قائمی

۱۳ـ شناخت امام زمان علیه السلام ... سیّد محمود علوی

۱۴ـ مقدّمه ای در اصول دین... آیت اللّه العظمی وحید خراسانی

۱۵ـ انتظار فرج حضرت مهدی علیه السلام ... محمودشریفی

۱۶ـ ناپیدا ولی با ما... انتشارات جمکران

۱۷ـ پیشوای دوازدهم، امام زمان علیه السلام ... مؤسسه ی در راه حق

ص:۹۳

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹